

Starohrvatska prosvjeta
III. serija - svezak 40/2013.

UDK: 94(=163.42)(093)
Izvorni znanstveni rad

Ante MILOŠEVIĆ
Muzej hrvatskih arheoloških spomenika
S. Gunjače b.b.
HR - 21000 Split
ante.milosevic@st.t-com.hr

Tko je Porin iz 30. glave *De administrando imperio*?

Who is Porin in the 30th chapter of
De administrando imperio?

U radu se raspravlja o Porinu koji se u 30. poglavlju djela De administrando imperio spominje kao prvi vladar pod kojim su se Hrvati pokrstili. Upozorava se na dvojbe koje su se u historiografiji uobičajile, a koje proizlaze iz poistovjećivanja Porina s Porgom, koji se u sličnoj ulozi spominje u 31. poglavlju istoga djela. Još je manje vjerojatno da bi ovu dvojicu trebalo izjednačiti s Bornom, koji nam je poznat prema podacima iz franačkih Anala. Rješenje ovih historiografskih nedoumica, u ovoj raspravi, pokušava se objasniti novom tezom prema kojoj u Porinu uistinu treba vidjeti slavenskog boga Peruna. Za to se uporište nalazi u sličnoj mitološkoj naraciji iz langobardske povijesti jer su, u jednom rukopisu, kao njihovi prvi vladari navedeni Godin i Peron. tj. Oðinn i Perun.

Ključne riječi: *Porin, Hrvati, Perun*

Kad su se Hrvati doselili i kad su se pokrtili (za ovdje najavljenju temu sporedno je da li se to zbilo u 7., 8., ili pak u 9. stoljeću) sigurno su najčešća i najžustrije raspravljana pitanja u našoj historiografiji. Zanimajući u ovom trenutku rezultate istraživanja drugih disciplina - napose arheološke i povijesno-umjetničke - koje također mogu bitno doprinijeti rasvjetljavanju ovih tema¹, historičari koplja lome oslanjajući se tek na dva drugorazredna, pa stoga nepotpuna i nedorečena povijesna izvora, koji uz to često donose i činjenično oprečne podatke, napose o kronološkim pitanjima. U cjelini se stječe dojam da je piscima upravo bila namjera neke bitne navode iz naše prošlosti ostaviti dvojbenima ne bi li svaki od njih postigao svoj partikularni cilj, potaknut različitim razlozima i interesima. Riječ je dakako o dobro poznatim spisima *Historia Salonitana* i *De administrando imperio* (dalje: DAI). Tvorac prvoga splitski je kroničar Toma Arhiđakon, polovinom 13. stpljeća, a drugi je nastao polovinom 10. stoljeća i najčešće se povezuje uz ime bizantskog cara Konstantina VII. Porfirogeneta. Oba dakle, bilježe podatke o događajima koji su se zbili znatno ranije nego li su zapisani u spomenutim djelima, a da nam pri tome nije pouzdano poznato jesu li njihovim piscima bili dostupni kakvi drugi dokumenti ili su, pak, svoje pisanje utemeljili samo na tada još uvijek prisutnim usmenim predajama i legendama.

Kako je najavljeno u naslovu², tema ovoga našega kratkoga priloga bit će "arhont" *Porin* koji je naveden kao jedan od sudionika tih događaja. Tomina *Historia Salonitana* ga ne spominje, a u DAI je zabilježen jednom, i to u 30. poglavlju ("Rasprava o tematu Dalmaciji"). Općenito se drži da to poglavlje nije nastalo u Porfirogenetovoj redakci-

ji, nego ga je naknadno umetnuo nepoznati autor dotjeranijeg stila. Zamjetan je i drugačiji literarni karakter toga poglavlja, koje je napisano u formi rasprave, pa historičari većinom drže da su podatci koji se u njemu donose točniji i relevantniji za povijesna istraživanja negoli oni koji pričaju o sličnim stvarima, a zapisani su u 29. i 31. poglavlju. Tako anonimni autor 30. poglavlja u priču o doseljenu Hrvata uvodi narodnu predaju prema kojoj je njihovom seobu na jug predvodilo petero braće i dvije sestre, priča nadalje o ratovima koje su Hrvati u novoj domovini vodili s Francima i o pobjedi u tome ratu, riječ je i o pokrštenju Hrvata koje je uslijedilo poslije toga rata i koje je rezultat njihove samostalne politike, pripovijeda se i o unutrašnjem teritorijalnom i političkom ustrojstvu Hrvatske, o njenim granicama, a izuzetno su važni i podatci o odnosima s Romanima u obalnim gradovima³.

Porin je uveden u raspravu upravo kada je bilo riječi o pokrštenju koje je uslijedilo nakon rata s Francima, a u umetnutom 30. poglavlju vijest o tome stoji tek u jednoj rečenici:

...*Otada su ostali samostalni i slobodni te su iz Rima zatražili sv. krst, i poslali su im biskupe i pokrtili ih za vladavine Porina, njihova arhonta*⁴.

Slična događanja opisana su i u 31. glavi istoga djela (autorstvo se pripisuje Porfirogenetu) no, tamo je umjesto o *Porinu*, riječ o *Porgi*. U prethodnoj rečenici iste glave još se i navodi da su Hrvati

¹ Uzevši kao primjer Panoniju gdje za ranosrednjovjekovno razdoblje gotovo u potpunosti nedostaju pisani povijesni izvori, na što je već davno upozorio Lj. Karaman, dao je za to vrlo dobre upute koje se mogu široko primjeniti, no one su vrlo malo ili nikako iskorištene, usp.: Lj. KARAMAN, O potrebi povezivanja rada arheologa, historičara umjetnosti i historičara u proučavanju ranosrednjovjekovnih spomenika sjeverne Hrvatske, *Historijski zbornik*, 5/1-2, Zagreb, 1952., str. 57-62.

² Ovo pitanje nedavno smo otvorili kada smo raspravljali o ostacima starih vjerovanja u kršćanstvu ranoga srednjega vijeka, za što usp.: A. MILOŠEVIĆ, *Tragovi starih vjerovanja u kršćanstvu ranog srednjeg vijeka / Traces of Ancient Beliefs in Early Medieval Christianity*. Dubrovnik - Split, 2013., str. 143-145, bilj. 315.

³ G. MORAVCSIK - R. J. H. JENKINS, *Constantine Porphyrogenitus. De administrando imperio*. Washington D/C, 1967., str. 144-145. U hrvatskoj historiografskoj literaturi brojne su rasprave koje s različitih polazišta analiziraju ovo djelo. Pregledno o tome u: L. MARGETIĆ, Konstantin Porfirogenet i vrijeme dolaska Hrvata, *Zbornik Historijskog zavoda JAZU*, 8, Zagreb, 1977., str. 5-88. – L. MARGETIĆ, Još o dolasku Hrvata, *Historijski zbornik*, 38/1, Zagreb, 1985., str. 227-240. – R. KATIČIĆ, *Literarum studia. Književnost i naobrazba ranoga hrvatskog srednjovjekovlja*. Zagreb, 1998, na više mjesta. Neka nova ili prepričana stara viđenja dalmatinsko-hrvatskoga bloka u DAI izreklo je nedavno i desetak povjesničara na međunarodnom znanstvenom skupu "U početku bijaše *De administrando imperio*: Konstantin VII. Porfirogenet i percepcija najranije hrvatske povijesti", Zagreb, 18. veljače 2010. Izlaganja s toga skupa većinom su tiskana u *Radovima Zavoda za hrvatsku povijest*, 42, Zagreb, 2010., str. 9-165.

⁴ B. GRAFENAUER, Prilog kritici izvještaja Konstantina Porfirogeneta o doseljenu Hrvata, *Historijski zbornik*, 5/1-2, Zagreb 1952., str. 14.

doselili u doba *Porgina* oca kojemu ime, na žalost, nije ostalo zabilježeno, O *Porgi* u 31. glavi DAI dakle, stoji:

...Imali su isti ti Hrvati u tadašnje vrijeme za kneza *Porgina* oca. A car je Heraklije poslao iz Rima i doveo svećenike i od njih je učinio nadbiskupa i biskupa i prezbitere i đakone, te je krstio Hrvate; a imali su u tadašnje vrijeme ti takvi Hrvati za kneza *Porgu*⁵.

Bez obzira na dvojbe historičara o relevantnosti svih navoda u 31. glavi DAI, dva puta zapisano *Porgino* ime u istome dijelu toga spisa koji govori o Dalmaciji i Hrvatima doprinosi većoj vjerodostojnosti toga podatka. Druga vrela iz ranoga srednjega vijeka ne spominju ova dva hrvatska vladara, pa ih je historiografija pokušavala izjednačiti s knezom *Bornom* (oko 810.-821.?) koji je poznat i iz podataka u franačkim Analima⁶. Zanimljivim nam se ovdje čini podsjetiti i na mišljenje prema kojemu je ime *Borna* franačkoga podrijetla⁷. Široko postavljena lingvistička pravila dopuštaju preobliku imena *Porga* u *Borna*, a takvu nepovezanost s *Porinom* iz 30. glave tumači se kao grešku pri zapisivanju *Porgina* imena⁸.

Nadalje, već je davno uočeno da je 30. glava u DAI, kako smo prije spomenuli, naknadni umetak. Nedavno je također upozoreno, da je sadržajna preadba 29. i 31. glave, s dodanim tekstom, mogala zadovoljiti određene potrebe u promijenjenim političkim okolnostima kakve je Bizant, u posljednjoj četvrtini 10. stoljeća, imao spram Hrvatske. Još se i pretpostavlja da su svoje mjesto u 30. glavi našle i neke informacije koje su mogle potjecati iz hrvatske tradicije. Povjesničari su, naime, više puta isticali da se čini mogućim i vjerojatnim da je hrvatska narodna predaja, pogotovo kada je riječ o navodima iz DAI, iskrivljavala bit ranijih zbivanja u kojima se slijed i tumačenje pojedinih epoha grupiraju oko nekog važnog događaja koji je osobito privlačio narodnu pozornost⁹.

U takvim je okolnostima moguće iznijeti i jednu posve drugačiju pretpostavku prema kojoj *Porin* uistinu nije bio prvi hrvatski knez, kako taj podatak iz DAI tumači hrvatska historiografija, nego je on mogao biti i dio mitološke naracije i tradicije koja se u 10. stoljeću još uvijek pozivala na svoga vrhov-

⁵ R. KATIČIĆ, *Literarum studia*, str. 212, bilj. 720.

⁶ *Annales regni Francorum inde a. 741 usque ad 829, qui dicuntur Annales Laurissenses maiores et Einhardi*. (Ed. G. H. Pertz, F. Kurze), Hannover, 1895., str. 149, 151, 152, 155. – R. KATIČIĆ, Pretorijanci kneza Borne, *Starohrvatska prosvjeta*, ser. 3, sv. 20, Split, 1990., str. 65-83. (Isti tekst pretiskan je u: R. KATIČIĆ, *Uz početke hrvatskih početaka*. Split, 1993., str. 171-189). – M. ANČIĆ, Vrela, u: *Hrvati i Karolinzi. Rasprave i vrela*, (ur. A. Milošević), Split, 2000., str. 258-261.

⁷ Tako je *Bernus*, otac Gottschalka iz Orbaisa, o čemu u: *Lexicon des Mittelalters*. Bd. 4, col. 1511, s.v. Gottschalk von Orbais. Glasovno slična imena pojavljuju se i među Burgundima: *Bornus*, *Borno*, *Bornonus* (vidi u: P. SKOK, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Vol. 1, Zagreb 1971., str. 190). Možda je istoga porijekla i ime *Porga* jer je u njem. *Borg*, *borgen* = zajam, uzajmiti, odatle i *porga* = veresija u slovenskom i hrvatskom (vidi u: P. SKOK, *Etimologijski rječnik*, vol. 3, str. 11). Potaknut razmišljanjem P. Skoka, *Bornino* ime Katičić pokušava objasniti kao hipokoristički oblik dvodijelnog imena čiji je prvi dio izveden od *boriti* (usp.: R. KATIČIĆ, *Filološka razmatranja uz izvore o začetcima hrvatske države*, u: *Uz početke hrvatskih početaka*. Split, 1993., str. 40, bilj. 11).

⁸ B. GRAFENNAUER, Prilog kritici, str. 26-28. Pregledno o problemu *Porin* ≈ *Porga* ≈ *Borna* vidi u: S. GUNJAČA, *Ispravci i dopune starijoj hrvatskoj histo-*

riji. Knj. 2, Zagreb, 1973., na više mjesta, a osobito na str. 50-56, 126-141. Može se reći da je takvo poistovjećivanje vladara ranoga srednjeg vijeka hrvatska historiografija prihvatila u potpunosti. Protivljenja ovakvim mišljenjima su malobrojna i uglavnom dolaze iz strane literature, na primjer u: W. POHL, *Die Awaren. Ein Steppenvolk in Mitteleuropa 567-822 n. Chr.* München, 1988., str. 262-263, premda i ondje ima pristalica izjednačavanja *Porin* - *Porga* - *Borna*, na primjer u: O. PRITSAK, Kroatien und Kroaten während des neunten Jahrhunderts: das Entstehen einer christlichen Nation, u: *Počeci hrvatskog kršćanskog društvenog života od VII. do kraja IX. stoljeća*, (ur. D. Šimundža), Split, 1990., str. 32. Među posljednjima, kod nas, o tome se izjasnio L. MARGETIĆ, "Dolazak *Hvata*". Split, 2001., na više mjesta, a eksplicitno na str. 63, 191, 238-240, 275-276. – L. MARGETIĆ, *Etnogeneza Hrvata i Slavena*. Split, 2007., str. 112-114. Pokušavajući kronološki složiti galeriju hrvatskih vladara i raspravljajući pitanje pokrštenja, filološkom ekvilibristikom F. Šišić pokušava *Porina* izjednačiti s knezom *Branimirom* (usp.: F. ŠIŠIĆ, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Zagreb, 1990., str. 387, bilj. 20). Pretpostavlja da je u DAI greškom upisan *Porinos* umjesto *Borinos*, s time da bi ime *Borinos* dolazilo od *Branos* što je *Bran-imir*.

⁹ Lj. HAUPTMANN, Dolazak Hrvata, u: *Zbornik kralja Tomislava*, Zagreb, 1925, str. 120-123. – L. MARGETIĆ, "Dolazak *Hvata*", str. 63, 141 – M. ANČIĆ, Zamišljanje tradicije: Vrijeme i okolnosti postanka 30. glave djela *De Administrando imperio*, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, 42, Zagreb, 2010., str. 133-151.

noga boga kojemu su se Hrvati predano klanjali sve do prelaska na kršćanstvo u Dalmaciji početkom 9. stoljeća (a možda i koje desetljeće poslije pokrštenja). Oblik imena toga "vladara" naime, sasvim je sličan obliku imena glavnoga slavenskoga boga - *Peruna*.

Tako i *Historia Langobardorum codicis Gothani*, iz početka 9. stoljeća, u *Prvoj glavi* bilježi da su Langobardi *spas u krštenju* našli nakon dolaska u Italiju¹⁰. U *Trećoj glavi* toga spisa također stoji da je jedna od postaja u njihovim migracijama, prije dolaska na Apeninski poluotok, bilo i naseljavanje *Rugilanda* u Podunavlju nakon što su Goti u savezu s Alanimima pobijedili tamošnje Rugijce i odveli ih kao roblje u Italiju. U istoj glavi dalje se navodi da su tako ispražnjeni prostor potom naselili Langobardi koji su poslije ondje živjeli *dugo godina i utvrdili svoju vjeru*¹¹. Kako je spomenuti spis nastao u karolinškom dobu, sasvim je izgledno da ta vjera nije bila kršćanstvo, koje bi sigurno u tom slučaju bilo spomenuto, nego upravo njihova stara, "poganska" vjera koju su prakticirali od davnine. Zanimljiv je i nastavak toga zapisa u kojemu odmah potom stoji da su im prvi "vladari" u toj novoj postojbini bili *Godin, Peron* i nakon njih *Klafon. Claffo* (oko 495.-505?) je poznat i iz drugih izvora¹², a za *Godina* i *Perona* znamo samo prema spomenutom navodu iz *Gothanskog kodeksa*. Kako ta imena stoje neposredno uz podatak o njihovoj staroj

vjeri i kako po prizvuku nedvosmisleno podsjećaju na germanskoga *Ođinna* i slavenskoga *Peruna* (koji *nota bene* imaju vrlo sličnu mitološku božansku narav), pitanje je jesu li oni zemaljski ili, pak, nebeski vladari? Eventualno spominjanje nordijskoga *Ođinna* i slavenskoga *Peruna* u istome kontekstu čini se neobičnim zato što se na taj način međusobno prožimaju stara, pretkršćanska vjerovanja različitih naroda, no nije i nezamislivo, jer su Langobardi, tijekom svojih selidba, stoljećima živjeli blizu Slavena u različitim europskim krajevima, ponekad i u dobrim odnosima¹³.

Stoga, s osloncem na spomen *Perona* (*Peruna*) u *Gotanskome kodeksu*, čini nam se da nije odveć smjela pretpostavka da u *Porinu* iz 30. glave DAI također prepoznamo mitološku naraciju, sličnu onoj langobardskoj, u kojoj je *Perun*, kao nebeski vladar, poput langobardskih božanstava, predvodio Hrvate u seobi. Zanimljiv je i detalj iz te naracije prema kojemu su upravo u njegovo doba, u novoj domovini, Hrvati i pokršteni. Naša je, dakle, pretpostavka da je *Porin* uistinu nebeski vladar *Perun* čije je ime autor 30. glave DAI zapisao u neznatno promijenjenom obliku.

Naposljetku, običaj prakticiranja stare vjere u Hrvatskoj ranoga srednjega vijeka može se prepoznati i u još jednom dijelu teksta iz 31. glave DAI gdje stoji:

...a dobili su od istoga pape rimskoga i ovu molitvu (zavjet): ako bi druga koja plemena provalila u zemlju tih Hrvata i nanijela rat, da se Bog Hrvata bori za njih i da im bude na obranu, a Petar učenik Kristov, da im da pobjedu¹⁴.

Iz ovoga se, dakle, dade razumjeti, da je i nakon pokrštenja još uvijek nedvojbeno postojalo živo sjećanje na nekoga pretkršćanskoga hrvatskoga Boga (vjerojatno *Peruna*)¹⁵, iako za taj dio teksta iz 31. glave DAI postoji i drugačije tumačenje¹⁶.

¹⁰ Prevladava mišljenje da su Langobardi, ako ne u cjelini, onda makar njihov vladarski sloj, bili pokršteni već za boravka u Panoniji (W. MENGHIN, *Die Langobarden - Archäologie und Geschichte*. Stuttgart, 1985., str. 143 sa starijom literaturom), što je, čini se, u neskladu s podacima iz povijesnih izvora. Poznato je, naime, da su u provinciji Panoniji Valeriji opljačkali samostan Sv. Ekvita te da su nakon zvjerskog mučenja, mačem pobili njegove svećenike. Isti izvor posebno naglašava da su dva svećenika iz toga samostana bila obješena na jedno stablo (W. MENGHIN, *Die Langobarden*, str. 143). To može biti i čin njihove poganske vjere (žrtvovanja), usklađene s praksom šovanja velikog drveća u brojnim pretkršćanskim europskim religijama. Također i P. Đakon je zapisao da su Langobardi, nakon dolaska u Italiju (*zarobljeni poganskom zabludom*), srušili i opljačkali mnoge crkve (P. ĐAKON, *Povijest Langobarda*. (Prev. R. Ščerbe, H. Šugar), Zagreb, 2010., str. 62-63, 102-103).

¹¹ P. ĐAKON, *Povijest Langobarda*, str. 292-295.

¹² W. HAUBRICHS, *Amalgamiernug und Identität - Langobardische Personennamen in Mythos und Herrschaft*, u: *Die Langobarden - Herrschaft und Identität* (ur. W. Pohl, P. Erhart), Wien, 2005., str. 86.

¹³ I sam P. Đakon je na jednom mjestu ispričao zgodu kako je jedna Slavenka od sigurne smrti spasila njegova djeda *Lopihisa* pri bjehu iz dugogodišnjega avarskog ropstva prema Italiji (P. ĐAKON, *Povijest Langobarda*, str. 118-121).

¹⁴ F. ŠIŠIĆ, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Zagreb, 1990., str. 386-387, bilj. 20.

¹⁵ Usp. M. PEROJEVIĆ, *Ho ton Hrobaton Theos* (Bog Hrvata), *Obzor*, 4-5. lipnja 1936.

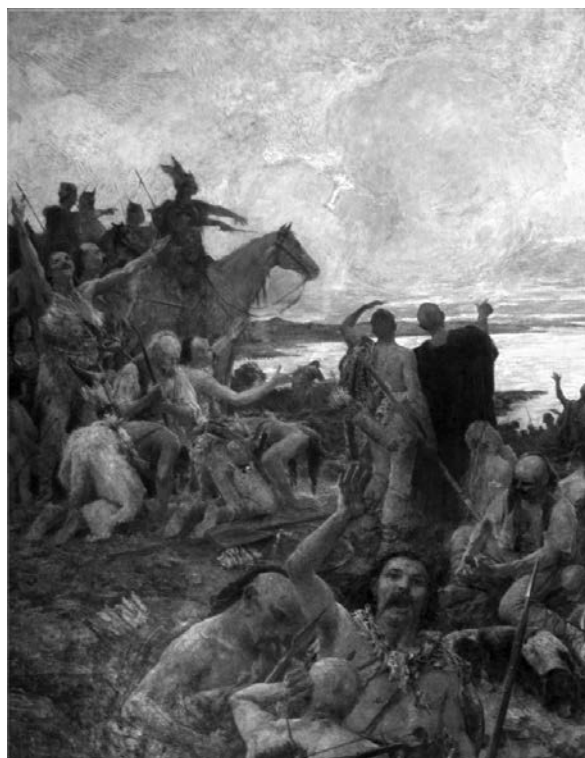
¹⁶ Pregledno o tome pitanju sa starijom literaturom u: R. KATIČIĆ, "Bog Hrvata" u Konstantina Porfirogeneza, u: *Uz početke hrvatskih početaka*, Split, 1993., str. 13-23. Katičić misli da je ovdje riječ o kršćanskome Bogu, a ne o nekom božanstvu iz stare vjere Hrvata.

Do izvjesne mjere takvo naše mišljenje, prema kojemu bi kneza *Porina* iz 30. glave trebalo izjednačiti s bogom *Perunom*, može se poduprijeti i praksom koju je za rujanske Slavene zabilježio Sakso Gramatik. Potrebno je ovdje podsjetiti, a to također može biti važno, da su ti Slaveni na Baltiku i u Pomeraniji u davno doba bili nedaleki susjedi Langobarda. Opisujući naime, prakticiranje *Svantevitovog* kulta, koji je uistinu *Perunova* hipostaza, on navodi da je moć toga boga kod rujanskih Slavena neizmjerana, čak i u odnosu prema njihovim svjetovnim vladarima¹⁷. Također navodi da su mu čast dolazili iskazivati Slaveni iz vrlo udaljenih krajeva, a Gramatik je zabilježio i podatak da su od njegove moći zazirali i vladari susjednih, neslavenskih kraljevstava¹⁸, pa tako vjerojatno i Langobardi kojima je pradomovina, nakon preseljenja sa sjevera, bila upravo na sjeverozapadu današnje Njemačke. Zato su njihovi božanski predvodnici i vladari, u vrijeme seobe od sjevera prema jugu Europe i mogli biti *Oðinn* i *Perun*, na isti način i u istoj mitološkoj naraciji u kakvoj je *Perun* sličnim smjerom vodio različite ratničke skupine, dovevši među njima i Hrvate u Dalmaciju krajem 8. stoljeća. S nekima od njih vjerojatno je u početku i "vladao", a kako je sve to jedno vrijeme živjelo i u narodnoj tradiciji, kršćanski pisci su tu mitološku zgodu, nakon gotovo dva stoljeća, zabilježili kao vladavinu kneza *Porina*. Prisjetimo se da isto 30. poglavlje DAI prenosi još jednu narodnu tradiciju prema kojoj je Hrvate u toj seobi vodilo petero braće i dvije sestre. Tako je, pretpostavljamo *Perun* - bog stare slavenske i hrvatske vjere, postao *Porin* - prvi hrvatski knez u njihovoj novoj domovini¹⁹.

¹⁷ L. LÉGER, *Slovenska mitologija*. Beograd, 1904., str. 85-86

¹⁸ Tako je i danski kralj *Sven*, da bi zadobio *Svantevitovu* pažnju, njegovoj riznici poklonio jednu skupocjenu posudu, a kako je time ujedno obezvrijedio i svoju vjeru, bio je zbog toga kažnjen iznenadnom i tragičnom smrću. O tome u: L. LÉGER, *Slovenska mitologija*, pp. 90-91.

¹⁹ Toga je djelomično bio svjestan i S. Gunjača kada je, komentirajući neke navode iz 30. glave DAI napisao: *...Zaista je doduše vjerojatno, da Konstantin nije znao kuda spada Porin (koji je pogrešno zapisan kao Porga), a upravo to je najbolji dokaz, da 30. pogl. nije nastalo prije 31., već kasnije, jer stavlja Porina za narodnu tradiciju prilično pravilno na njegovo mjesto, bar u kronološkom pogledu...* (usp.: S. GUNJAČA, *Ispravci i dopune*, knj. 2, str. 52-56). Gunjačino je, dakle, mišljenje da u *Porinu*, *Porgi* i *Borni* treba vidjeti jednog te istoga vladara kojemu je mjesto na početku 9. stoljeća.

Dolazak Hrvata, Celestin Medović

Ovakav prijedlog objašnjenja pojave "arhonta" *Porina* u 30. glavi DAI možda opravdava i činjenica da hrvatska historiografija, unatoč brojnim nastojanjima, tome "hrvatskome knezu", kao "neželjenom djetetu", još uvijek nije uspjela pronaći odgovarajuće mjesto, ni u kronologiji, a niti u galeriji hrvatskih vladara ranoga srednjeg vijeka. Relevantni pregledni radovi toga dijela naše najstarije prošlosti uglavnom ga zaobilaze ili ga tek uzgred spominju, a rasprave koje se detaljnije bave tim pitanjima objašnjavaju ga kao pisarsku grešku ili ga poistovjećuju s drugim velikodostojnicima toga doba, spomenutim u drugim povijesnim spisima. Tako ga se najprije izjednačavalo s *Porgom*, zatim s *Bornom* i naposljetku s *Branimirom*²⁰. Takvim poistovjećivanjima poteškoće, dakako, nisu riješene nego su nerijetko još više i produbljene. Ovakav tretman *Porina* u hrvatskoj historiografiji također je

²⁰ Vidi bilj. 8. O tome opširnije i u raspravama: Lj. HA-UPTMANN, *Dolazak Hrvata*, str. 86-127. - B. GRA-FENNAUER, *Prilog kritici*, str. 1-56. - F. ŠIŠIĆ, *Povijest Hrvata*, str. 386-387. - D. MANDIĆ, *Rasprave i prilozi iz stare hrvatske povijesti*. Rim, 1963., str. 124-129, 243-245. - S. GUNJAČA, *Ispravci i dopune*, knj. 2, str. 50-56, 126-141.

u metodološkom neskladu s jednim drugim sličnim slučajem - s ulogom *Višeslava* u hrvatskoj povijesti, čije ime je ostalo zapisano samo na poznatoj, precizno nedatiranoj kamenoj krstionici i nigdje drugdje²¹. To historičarima ipak nije smetalo da ga vrlo čvrsto smjeste na sam početak 9. stoljeća, da

ga izravno povežu s pokrštenjem predstavljajući ga - mimo *Porina*, *Porge* ili *Borne* - kao našega prvoga krštenoga vladara. Time su mu ujedno, bez pravih argumenata, "stabilizirali" i mjesto na samom početku među hrvatskim dinastima ranoga srednjega vijeka²².

²¹ Za pregled problematike povezane uz krstionicu kneza *Višeslava* i za opširniju literaturu o njoj vidi u: V. DELONGA, *Latinski epigrafički spomenici u rano-srednjovjekovnoj Hrvatskoj*. Split, 1996., str. 205-207. – V. POSAVEC, Krstionica kneza *Višeslava* i njegovo mjesto u kronologiji hrvatskih vladara, *Historijski zbornik*, 49, Zagreb, 1996., str. 17-32. – N. JAKŠIĆ, On the Origin of the Baptismal Font with the Name of Prince *Višeslav*, *Hortus artium medievalium*, 8, Zagreb-Motovun, 2002., str. 241-245. – M. MATIJEVIĆ SOKOL, Krsni zdenac Hrvata. Paleografsko-epigrafska raščlamba natpisa s krstionice kneza *Višeslava*, *Croatica christiana periodica*, 31/59, Zagreb, 2007., str. 1-31.

²² Tome su u znatnoj mjeri doprinijela autoritativna mišljenja F. Šišića i Lj. Karamana koji su krstionicu datirali oko 800-te godine (usp. F. ŠIŠIĆ, *Povijest Hrvata*, str. 308, bilj. 22. – LJ. KARAMAN, *Iz koljevke hrvatske prošlosti*. Zagreb, 1930., str. 79. – LJ. KARAMAN, O vremenu krstionice kneza *Višeslava*, *Peristil*, 3, Zagreb, 1960., str. 107-109). Ima, međutim i historičara koji o *Višeslavu* misle drugačije. Tako S. GUNJAČA u: *Ispravci i dopune*, knj. 2, str. 137-141, navodi da krstionica na sebi ne nosi ...*nikakva znaka za preciznu dataciju, nego tek stil dekoracije koja se ne može kronološki točno fiksirati, tako da se njezino datiranje od strane historičara umjetnosti rastezalo u vremenskom rasponu od dva stoljeća*... Razvijajući svoju tezu, Gunjača zaključuje da *Borni* (*Porinu* ili *Porgi*) ipak pripada prvenstvo u pokrštenju, da ga slijedi sinovac *Vladislav*, a njega najvjerojatnije *Višeslav*, spomenut na krstionici. Takvo mišljenje preuzeo je i V. POSAVEC u: Krstionica kneza *Višeslava*, str. 26-32. Prethodno je F. Rački pretpostavljao da *Višeslav* vladao poslije *Muncimira*, a prije *Tomislava* (F. RAČKI, *Documenta historiae chroaticae periodum antiquam illustrantia*. Zagreb, 1877., str. 376-377). Poslije je pisao da je *Višeslav* predšastnik *Bornin* ili je njegov nasljednik do *Domagoja* (F. RAČKI, *Nutarnje stanje Hrvatske prije XII. stoljeća*. Zagreb, 1894., str. 302, bilj. 3). Povodeći se za Šeperovom analizom dekorativnih i epigrafskih elemenata na krstionici, N. Klaić je vladavinu *Višeslava* smjestila u 11. stoljeće, dvojeći da li se tu uopće radi o hrvatskom vladaru (N. KLAJČIĆ, *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku*. Zagreb, 1971., str. 197-198).

Ante MILOŠEVIĆ

Who is Porin in the 30th chapter of *De administrando imperio*?

The period of settlement and adoption of Christianity of the Croats (for the topic at hand, it is irrelevant whether this occurred in the seventh, eighth or ninth century) are surely the most common and heated topics of discussion in our historiography. It is one which has caused many historians to debate, solely relying on two second grade, incomplete and vague historical sources which often have factually opposing information, save for instances of chronological data. On the whole, an impression is made that the goals of their writers was precisely to leave certain important events of Croatian history doubtful, allowing each writer to attain their respective goals determined by varying reasons and interests. We are, of course, talking about the well-known *Historia Salonitana* and *De administrando imperio* (DAI) documents. The first document was created around 1266 by the chronicler Thomas the Archdeacon from Split, while the second was created in the mid-10th century and is most commonly connected to the Byzantine Emperor Constantine VII Porphyrogenitus. Both, therefore, hold records of events which occurred several centuries before they were recorded in the aforementioned documents. It is uncertain, however, whether these writers had access to any other documents, or their writing was based solely on verbal communication and legends, as was still customary at the time.

As per the title of this brief contribution, the topic at hand is the “archon” *Porin* who is stated as one of the causes of the events. Thomas’ *Historia Salonitana* does not mention it at all, while the DAI mentions him in the 30th chapter. It is widely accepted that part of the DAI was not a result of Porphyrogenitus’ editing, but inserted later by an unknown author. This is based on the observation that the style and literary character of that chapter is noticeably different because it is written in discussi-

on form. Regardless of who the author is, historians claim that the data contained in this chapter is more accurate and more relevant for historical research than that referring to similar topics which are described in the 29th and 31st chapters of the DAI.

Porin was introduced to the topic precisely at the time of the settlement and adoption of Christianity which came after the war with the Franks. Similar events to these are also described in the 31st chapter of the document (allegedly written by Porphyrogenitus), however, that chapter talks about *Porga*, rather than *Porin*. The sentence preceding the mention of *Porga* also mentions that the Croats settled during *Porga*’s father’s rule, whose name, unfortunately, was not recorded.

Regardless of historians’ doubts about the relevance of all the claims in the 31st chapter of the DAI, the fact that *Porga*’s name was recorded twice in the same section of the document increases the credibility of the assumption. Other sources from the Early Middle Ages do not mention either of these two Croatian rulers, so historiography attempts to equalize them with Duke *Borna* (around 810-821?) who is also mentioned in the records of the Royal Frankish Annals. Broadly determined linguistic rules allow the transformation of the name *Porga* to *Borna*, while the lack of connection to *Porin* from the 30th chapter is interpreted as a mistake in writing *Porga*’s name.

Through discussion of the contents of the 30th chapter of the DAI, historians have come to the conclusion that it merely retells the 29th and 31st chapters with the addition of the text which could fulfil certain needs in altered political requirements which Byzantium had for Croatia in the last quarter of the 10th century. It is also assumed that the origin of some of the information found in the document could be from Croatian traditions. Historians have

on numerous occasions pointed out that it is probable and highly likely that Croatian national tradition distorted the main point of earlier events. The order and interpretation of certain epochs, as described in these events, emphasize a more important event which had significantly occupied the interests of the nation. This is especially true regarding claims recorded in the DAI.

Considering these circumstances, this document brings about a new and very different assumption which signifies that *Porin* was not the first Croatian duke, as Croatian historiography interprets the information from the DAI. He could have been a part of the mythological narration and tradition which in the 10th century referred to its supreme God – the 31st chapter specifically confirms him as “God of the Croats” – whom the Croats worshipped until the conversion to Christianity in Dalmatia in the beginning of the 9th century – and, possibly, a decade or more after the adoption of Christianity. The form of this “ruler’s” name is very similar to the form of the name of the supreme Slavic God – *Perun*.

Similarly, the *Historia Langobardorum codicis Gothani* from the beginning of the 9th century mentions in its *First chapter* that the Lombards *have found salvation in baptism* after their arrival in Italy. The *Third chapter* of the same document states that one of the stations during migration, before their arrival to the Apennine Peninsula, was also the colonization of *Rugiland* in Podunavlje after the Goths had, in alliance with the Alemanni, defeated the native Rugilandians and taken them as slaves to Italy. The same chapter further notes that the evacuated space was later occupied by the Lombards who *lived there for a long time and established their religion*. Since the aforementioned document was created during the rule of the Carolingian Empire, it is very likely that that religion was not Christianity (which would surely be mentioned), but their old “pagan” religion which they practiced since ancient times. The continuation of that record is also inte-

resting because it states that the first “rulers” in that new homeland were *Godin* and *Peron*, followed by *Klafon*. *Claffo* (around 495-505?) was known from other sources, but about *Godin* and *Peron* we only know from the mentioned record in the *Gothic Code*. Since those names are placed immediately adjacent to the information about their ancient religion and since they sound exactly like the Germanic *Odin* and the Slavic *Perun*, the question is does this refer to terrestrial or celestial rulers? Any mention of the Nordic *Odin* and Slavic *Perun* in the same context seems peculiar because they are infused with old, pre-Christian beliefs of various peoples; however, it is not improbable because during their migrations the Lombards have lived near Slavs for centuries in various regions of Europe, sometimes with very good relations.

Therefore, based on the mention of *Peron* (*Perun*) in the *Gothic Code*, it seems that the assumption that *Porin* from the 30th chapter of the DAI also refers to mythological narration, similar to the Lombard, is not too bold. The narration would mean that *Perun* as the celestial ruler, similar to the Lombard deities, “protected” the Croats in their migration from the North to the South during the end of the 8th century. Subsequently, in the intricate manner of carrying on tradition this supreme deity was transformed into a ruling “dynasty”. From that standpoint, a new meaning is given to the detail in the recorded narration which states that precisely during his time in their new homeland, the Croats abandoned their ancient religion and adopted Christianity. So we assume that *Porin* is actually the celestial ruler *Perun* whose name the author of the 30th chapter of the DAI recorded in a subtly different way and in a different function than that described in original tradition.

Therefore, it is assumed that *Perun* – the god of ancient Slavic and Croat religion became *Porin* – the first duke of the Croats in their new homeland.